

Zuidhorn, Gaickingalaan
(Gemeente Zuidhorn, Gr.)

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek

Steekproefrapport 2015-06/06

Zuidhorn, Gaickingalaan
(Gemeente Zuidhorn, Gr.)

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek

Steekproefrapport 2015-06/06

Zuidhorn, Gaickingalaan
(Gemeente Zuidhorn, Gr.)
Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek

Een onderzoek in opdracht van MACG

Steekproefrapport 2015-06/06 definitieve versie
ISSN 1871-269X

auteur: drs. J.M.G. Bongers (fysisch geograaf)
autorisatie: dr. J. Jelsma (senior archeoloog)

De Steekproef bv werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 3.3

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, 19 juni 2015

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.

De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3, 9801 TG Zuidhorn

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteekproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteekproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting.....	1
Inleiding (KNA 3.3 LS01).....	2
Bureauonderzoek Grontmij (KNA 3.3 LS01-LS05).....	3
Aanpak veldonderzoek (KNA 3.3 VS01).....	5
Resultaten veldonderzoek (KNA 3.3 VS02, VS03).....	6
Conclusies en advies (KNA 3.3 VS07).....	7

- Appendix: - Archeologische periodes
- Boorstaten
- Laagbeschrijvingen boringen volgens Archeologische Standaard
Boorbeschrijvingsmethode

Inleiding (KNA 3.3 LS01)

In opdracht van [REDACTED] vertegenwoordigd door de heer [REDACTED] is een inventariserend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd aan de Gaickingalaan te Zuidhorn, gemeente Zuidhorn, provincie Groningen (zie Figuur 1). De aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van negentien woningen, de aanleg van een straat en de verbreding van een sloot. Voor de bouw van de woningen is graafwerk nodig van 50 tot 100 centimeter onder maaiveld. Voor de aanleg van de weg wordt gegraven tot circa 100 centimeter en waar er een riolering onder de weg komt tot circa 150 centimeter.

Deze bodemingrepen vormen een bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische resten in de bodem. Het doel van het onderzoek is om vast te stellen of archeologische waarden aanwezig zijn. Daartoe is een verkennend veldonderzoek uitgevoerd. Een archeologisch bureauonderzoek is eerder uitgevoerd door Grontmij (Boon 2011). Hiervan is een samenvatting opgenomen.

Op het terrein heeft verzorgingscentrum Westerburcht gestaan van 1970 tot 2010. Het adres daarvan was W.C. de Withstraat 1. Het gebouw telde drie verdiepingen. Sinds de sloop van het gebouw in 2011 ligt het terrein braak. Tijdens het onderzoek stond er gras (zie Figuur 2). De westelijke rand bestaat uit een park dat van het voormalige terrein van Westerburcht gescheiden wordt door een sloot. In het noorden staat een transformatorhuisje waar enkele leidingen naar toe lopen (zie Figuur 3). Het terrein wordt omsloten door de wegen: Verlengde Hanckemalaan (west), Burchtwal (noord), W.C. de Withstraat (oost) en Fanerweg (N980, zuid).

Figuur 2: Zuidhorn, Gaickingalaan: het plangebied gezien in oostelijke richting.

Tabel 1: Zuidhorn, Gaickingalaan: administratieve gegevens

provincie:	Groningen
gemeente:	Zuidhorn
plaats:	Zuidhorn
toponiem:	Gaickingalaan
bevoegd gezag:	gemeente Zuidhorn, geadviseerd door Libau
opdrachtgever:	
oppervlakte:	1,2 hectare
hoogte:	1 meter NAP
grenscoördinaten:	noord: 222,643 / 584,359 west: 222,602 / 584,329 oost: 222,733 / 584,277 zuid: 222,690 / 584,208
kadastraal perceelsnummer:	F04429
kaartblad:	7C
onderzoeksmeldingsnr:	2683428100
uitvoeringsperiode:	18 juni 2015
onderzoeksdiepte:	180 centimeter
fase onderzoek:	veldonderzoek verkennende fase
status rapport:	definitief
beheer documentatie:	De Steekproef bv, E-depot RCE, Provincie Groningen, Noordelijk Archeologisch Depot, Koninklijke Bibliotheek en DANS

Bureauonderzoek Grontmij (KNA 3.3 LS01-LS05)

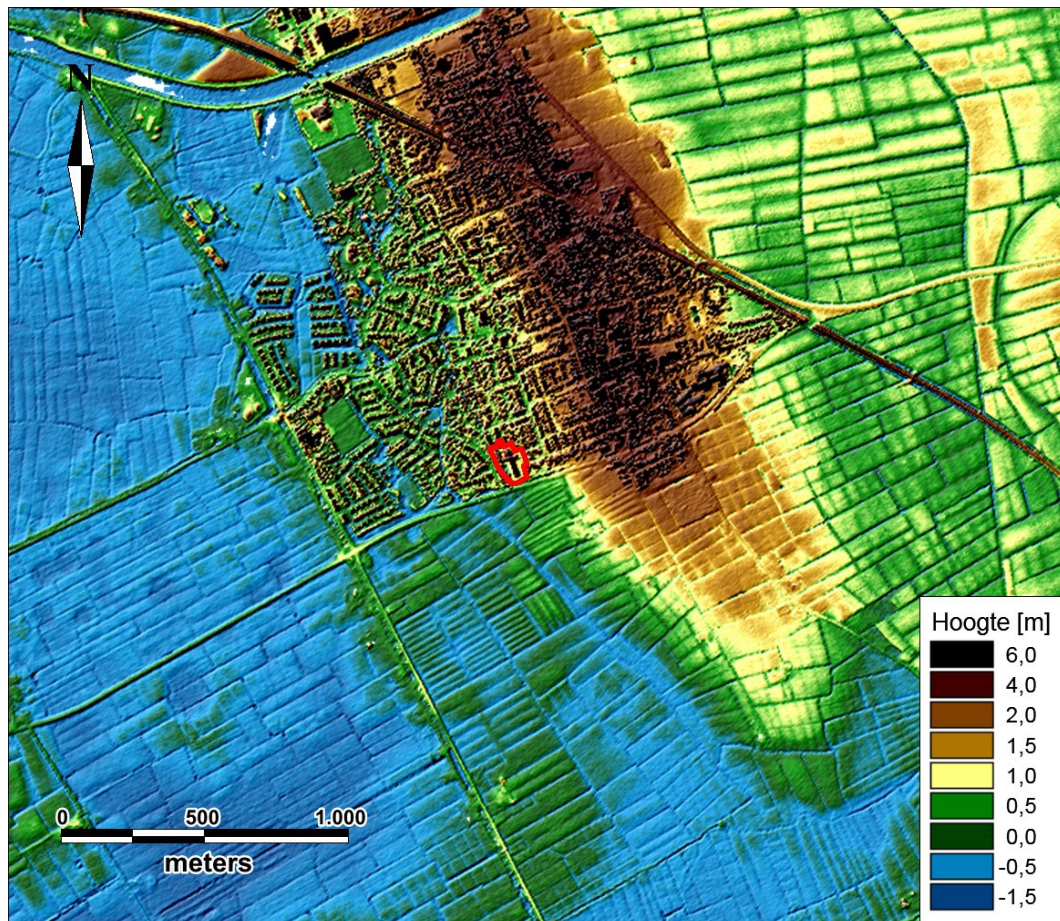
In 2011 is door Grontmij een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd (Boon 2011). De archeologische verwachting en het advies luiden: *'Het plangebied ligt aan de rand van Zuidhorn, een middeleeuws wegdorp, dat is gesticht op een dekzand-opkeileemrug [zie Figuur 3]. Vanaf de Steentijd is bewoning mogelijk geweest in de omgeving van het plangebied.*

De bodemkaart geeft aan dat er tuineerdgronden aanwezig zijn in het plangebied. Dergelijke gronden worden in Noord-Nederland normaliter geassocieerd met terpen of wierden. Omdat Zuidhorn niet is ontstaan vanuit een terp, is het zeer onwaarschijnlijk dat dit hier het geval is. [Overigens is bij eerder onderzoek in het dorp gebleken dat er tijdens de middeleeuwen uitbreidingen plaats vonden waarvoor plaggen werden aangevoerd zoals ook bij terpuutbreidingen gebeurde (Bongers 2015), JB] Wel is het mogelijk dat de tuineerdgronden zijn opgeworpen ten behoeve van grondverbeterende activiteiten. Vooral tijdens de Late Middeleeuwen, tot de bedijking in de 12^e eeuw, heeft men veel last gehad van inbraken van de Lauwers. Tegenwoordig is een groot deel van het plangebied bebouwd. De activiteiten die gepaard zijn gegaan met de aanleg van de bebouwing kunnen het plangebied verstoord hebben.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek is de kans op het

aantreffen van archeologische indicatoren uit alle perioden hoog. De geomorfologische en bodemkundige omstandigheden waren in alle archeologische perioden gunstig voor bewoning. Binnen het plangebied kunnen archeologische resten worden aangetroffen vanaf het Paleolithicum t/m de Nieuwe Tijd. De resten tot en met de Vroege Middeleeuwen worden in de top van het pleistocene zand, onder de tuineerdgronden verwacht. Archeologische resten uit latere periodes kunnen worden verwacht in de tuineerdlaag of mogelijk daarboven. Uit de Nieuwe Tijd worden op basis van de historische kaarten geen nederzittingsresten verwacht, maar deze kunnen, gezien de nabijheid van zowel de historische kern van Zuidhorn, als een borgterrein niet geheel worden uitgesloten.

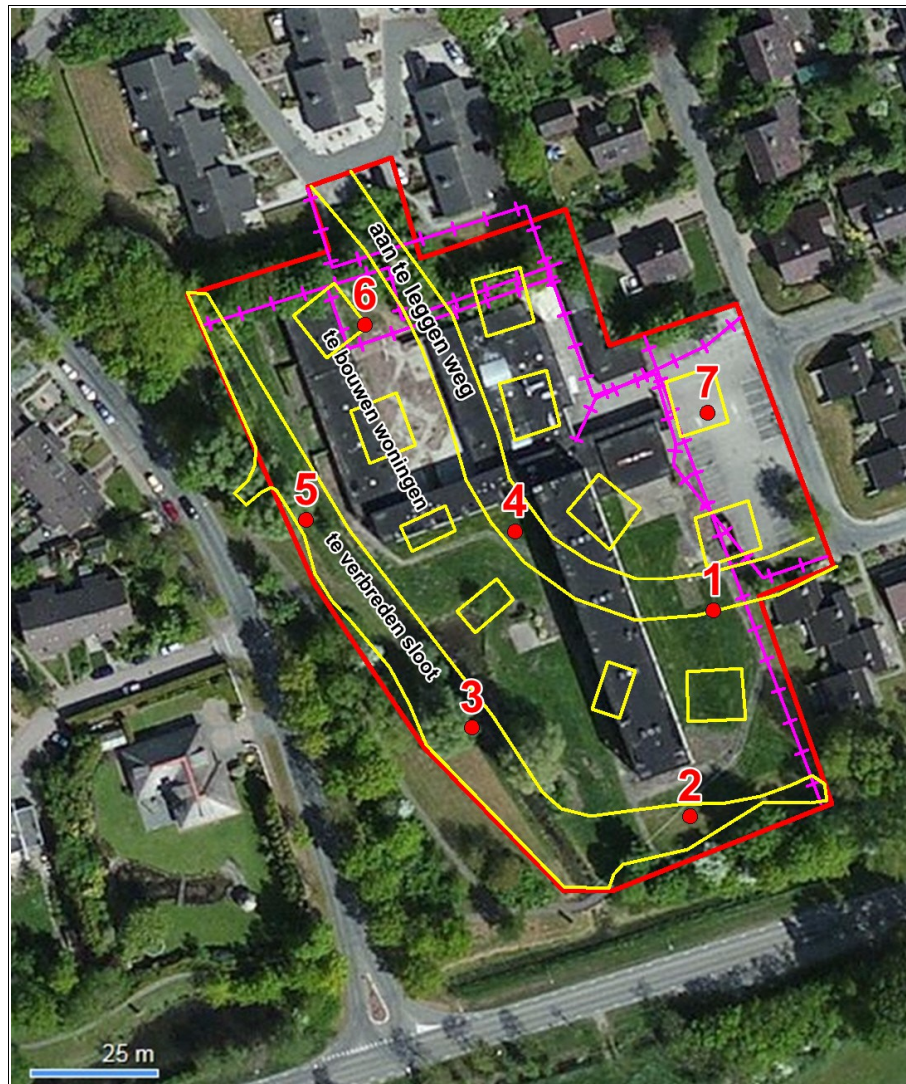
Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek wordt voor het plangebied vervolgonderzoek aanbevolen in de vorm van een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) door middel van archeologische boringen.'

Figuur 3: Zuidhorn, Gaickingalaan: hoogtekaart gemaakt met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland. Het plangebied is rood omlijnd.

Aanpak veldonderzoek (KNA 3.3 VS01)

Het veldonderzoek is uitgevoerd op 18 juni 2015. Er zijn zeven boringen verricht (zie Figuur 4). De boringen zijn zo gelijk mogelijk verspreid waarbij leidingen zijn gemeden. Boringen 1 en 4 zijn gedaan op het tracé van de nieuw aan te leggen weg, boringen 2, 3 en 5 waar de sloot verbreed wordt en boringen 6 en 7 waar woningen gepland zijn. De gemiddelde boordichtheid bedraagt zes boringen per hectare. De boringen zijn uitgevoerd met behulp van een edelmanboor van zeven centimeter doorsnede en met een guts van drie centimeter doorsnede. De boringen reiken tot dieptes tussen 1,4 en 2,9 meter beneden maaiveld. De opgeboorde monsters zijn onderzocht door ze laagsgewijs af te snijden in de boorkop en de guts.

Figuur 4: Zuidhorn, Gaickingalaan: boorpuntenkaart. De rode contour is de grens van het plangebied. De genummerde rode punten zijn de locaties van de zeven boringen. Met geel is de geplande aanleg van weg, woningen en gracht weergegeven. De paarse lijnen zijn van leidingen.

De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. De resultaten van deze boringen staan in de Appendix in de vorm van boorstaten en laagbeschrijvingen. Van de boringen zijn de RD-coördinaten bepaald met behulp van GPS. De hooges van de boringen zijn bepaald met het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN). Op het terrein is geen veldkartering uitgevoerd. De vondstzichtbaarheid was slecht (zie Figuur 2).

Resultaten veldonderzoek (KNA 3.3 VS02, VS03)

In de ondergrond van plangebied Gaickingalaan ligt keileem. Dit is een grondmorene van het Scandinavische landijs uit de voorlaatste ijstijd (circa 150 duizend jaar geleden). De top van het keileem liep van nature af van circa 0,5 meter boven NAP in het oosten tot circa -1,0 meter NAP in het westen.

Over het keileem is tijdens de laatste ijstijd een pakket dekzand afgezet. Restanten daarvan zijn aangetroffen bij boringen 5 en 6. Het dekzand bestaat uit matig fijn zand dat door de wind de keileemrug is opgeblazen. In het dekzand zijn geen horizonten van een (podzol)bodem aangetroffen. Waarschijnlijk zijn die er wel geweest, maar zijn die door latere erosie en graafwerk verloren gegaan. Bij boring 2 is een twaalf centimeter dikke laag zand beschreven (zie Figuur 5). In het zand zijn fijne kleilagen en houtskoolspikkels aanwezig. Het bovenste deel is humeus. Waarschijnlijk betreft het dekzand dat door de zee is geërodeerd en opnieuw afgezet.

In de westelijke zone ligt een pakket zeeklei dat is aangeboord bij boringen 3 en 5. De basis van de klei is erosief en bevat enig grind. Blijkbaar is door golfslag van de zee ter plaatse keileem geërodeerd. Daarbij is het fijne materiaal afgevoerd en is het minder mobiele grind achtergebleven, waarna het door opslibbing in de klei is terecht gekomen. Bij zowel boring 3 als 5 is 0,6 meter ongeroerde klei aanwezig. Bij boring 2 lijkt nog een bouwvoor van klei te liggen (80 - 91 centimeter, zie Figuur 2).

De bovenste laag tenslotte bestaat uit opgebrachte en geroerde grond. De dikte van dit pakket is bij de zeven boringen respectievelijk: 110, 91, 45, >290, 45, 70 en 140 centimeter. De grote diepte bij boring 4 hangt ongetwijfeld samen met de voormalige Westerburcht. Mogelijk is hier een kelder aangeboord.

Figuur 5: Zuidhorn, Gaickingalaan: gutsmonster boring 2 van 80 tot 115 centimeter. Tussen 91 en 103 centimeter ligt zand met daarin fijne kleilagen en houtskoolspikkels. Het bovenste deel (91-95 cm) is humeus. Onder de zandlaag (links) ligt keileem, op de zandlaag (rechts) ligt homogene, humeuze klei dat een oude bouwvoor lijkt te zijn van voor de ophoging van het terrein.

Het plangebied kent twee potentiële archeologische niveaus. Het onderste is de top van het zand. Daarin kunnen resten uit de steentijd aanwezig zijn. Echter door erosie en door graafwerk is de top sterk aangetast. Daardoor heeft het onderzoek geen informatie opgeleverd over de geschiktheid van dit niveau voor menselijke bewoning. Als er archeologische waarden in het zand gelegen hebben, dan zullen ze sterk zijn aangetast. De enige mogelijke indicator is houtskoolspikkels bij boring 2. Echter deze zijn er waarschijnlijk na de steentijd ingekomen tegelijk met de kleilagen. Het houtskool kan door verwaaiing en verspoeling van elders zijn aangevoerd. Het tweede mogelijke archeologische niveau is bovenin de klei. Echter ook voor dat niveau geldt dat het flink is aangetast door het graafwerk voor het verzorgingscentrum. In de wel bewaard gebleven kleilagen zijn geen archeologische indicatoren gevonden.

Conclusies en advies (KNA 3.3 VS07)

In plangebied Gaickingalaan zijn zowel de top van het dekzand als het later afgezette kleipakket sterk aangetast door graafwerk en de eerste ook door erosie van de zee. Het onderzoek heeft geen eenduidig archeologische artefacten opgeleverd zoals bewerkt vuursteen of scherven aardewerk.

Het onderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd voor de aanwezigheid van archeologische waarden. Als er toch archeologische sporen in het gebied geweest zijn, dan zullen die door de sterke verstoringen grotendeels verloren zijn gegaan. De archeologische verwachting kan naar beneden toe worden bijgesteld.

Aangezien de meest kansrijke archeologische niveaus sterk zijn aangetast, adviseren wij om geen nader archeologisch onderzoek te ondernemen. Wel attenderen wij erop dat voor al het graafwerk geldt dat als archeologische sporen worden aangetroffen of archeologische vondsten worden gedaan, dat daarvan direct melding dient te worden gemaakt conform de Monumentenwet 1988, artikel 53. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente Zuidhorn en bij Libau dat de gemeente op archeologisch gebied adviseert: 050-3126545.

Gebruikte bronnen

AHN-Viewer. www.AHN.nl. Actueel Hoogtebestand Nederland. Rijkswaterstaat, Adviesdienst Geoinformatie en ICT.

Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode. Archeologie Leidraad 3. J.H.A. Bosch, 7 maart 2005.

Bongers, J.M.G. Zuidhorn, Jellemaweg 46. Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. Steekproefrapport 2015-02/01. Zuidhorn, 10 februari 2015.

Boon, H. Archeologisch Onderzoek Westerburchtlocatie Zuidhorn. Bureauonderzoek. Grontmij Archeologische Rapporten 1146. Assen, 17 november 2011.

Kadata via www.kadaster.nl. Topografische Kaart 1:25.000 van Topografische Dienst Kadaster, Emmen 2015.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.3. www.SIKB.nl. Centraal College van Deskundigen Archeologie, 9 december 2013.

Vos, P. & S. de Vries. Paleogeografische Kaarten van Nederland, tweede generatie (versie 2.0). Deltares, Utrecht 2013. Op 11 april 2014 gedownload van www.archeologieinnederland.nl.

Appendix

Zuidhorn, Gaickingalaan

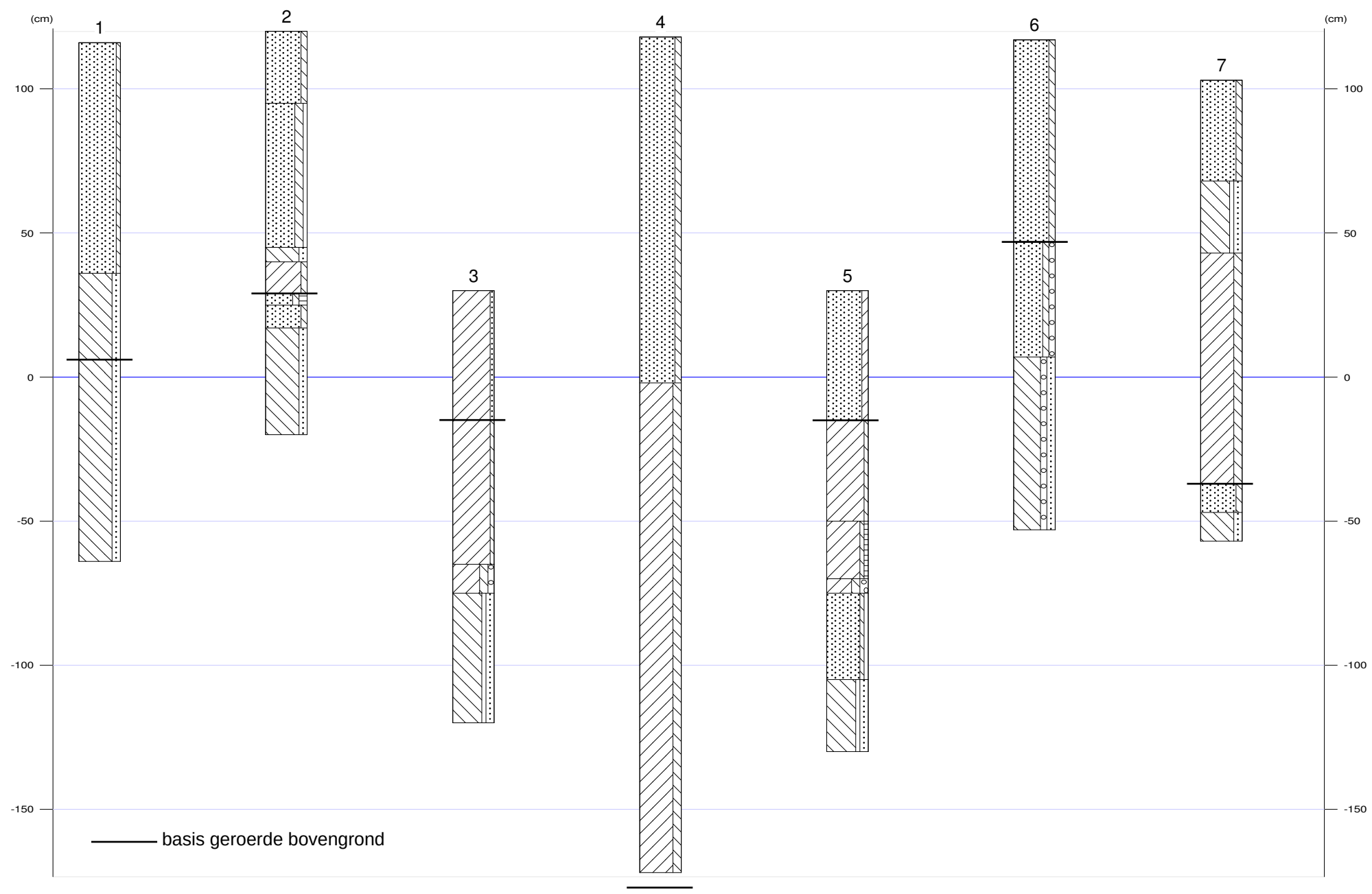
- Archeologische periodes
- Boorstaten
- Laagbeschrijvingen boringen volgens
Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

Archeologische periodes

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC		
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd:		middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC		
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd C:	1.850 - heden

Appendix Zuidhorn, Gaickingalaan: Boorstaten

Appendix Zuidhorn, Gaickingalaan: Laagbeschrijvingen

1

X-coördinaat (m) : 222709
Y-coördinaat (m) : 584267
Maaiveld (cm) : 116

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 80	zand zwak siltig, mix, vergraven
80 - 110	leem sterk zandig, mix, vergraven
110 - 180	leem sterk zandig, 2,5y5/4, weinig roestvlekken, keileem

2

X-coördinaat (m) : 222705
Y-coördinaat (m) : 584224
Maaiveld (cm) : 120

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 25	zand matig siltig, 10yr4/2, bouwvoor
25 - 75	zand sterk siltig, zwak grindig, 2,5y4/3, opgebrachte grond
75 - 80	leem sterk zandig, mix, vergraven, opgebrachte grond
80 - 91	klei matig siltig, 2,5y3/2, basis scherp, bouwvoor
91 - 95	zand matig siltig, sterk humeus, N2/0, homogeen
95 - 103	zand matig siltig, 10yr4/1, A-horizont, dekzand, Opm.: Kleilaagjes
103 - 140	leem sterk zandig, 10y5/1, weinig roestvlekken, keileem

3

X-coördinaat (m) : 222661
Y-coördinaat (m) : 584241
Maaiveld (cm) : 30

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 45	klei zwak zandig, 10yr4/3, bouwvoor
45 - 95	klei zwak siltig, 2,5y5/1
95 - 105	klei sterk siltig, matig grindig, 2,5y5/1
105 - 150	leem sterk zandig, zwak grindig, 2,5y6/2, keileem

4

X-coördinaat (m) : 222669
Y-coördinaat (m) : 584282
Maaiveld (cm) : 118

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 120	zand matig siltig, mix, vergraven, Opm.: Kleibrokken
120 - 290	klei sterk siltig, 2,5y4/1, vergraven, Opm.: Keileembrokken

5

X-coördinaat (m) : 222627
Y-coördinaat (m) : 584283
Maaiveld (cm) : 30

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 45	zand kleiig, 10yr4/3, bouwvoor
45 - 80	klei zwak siltig, 2,5y5/1
80 - 100	klei zwak siltig, zwak humeus, 2,5y4/1

Appendix Zuidhorn, Gaickingalaan: Laagbeschrijvingen

Diepte (cm)		Omschrijving
		Grondsoort
100 - 105	klei	sterk siltig, sterk grindig, 2,5y5/1, basis scherp
105 - 135	zand	zwak siltig, zwak grindig, 2,5y6/3, C-horizont, dekzand
135 - 160	leem	sterk zandig, zwak grindig, 5gy5/1

6

X-coördinaat (m) : 222638
Y-coördinaat (m) : 584324
Maaiveld (cm) : 117

Diepte (cm)		Omschrijving
		Grondsoort
0 - 70	zand	matig siltig, 10yr3/2, opgebrachte grond
70 - 110	zand	matig siltig, matig grindig, 10yr5/3, C-horizont, dekzand
110 - 170	leem	sterk zandig, matig grindig, 2,5y5/3, keileem

7

X-coördinaat (m) : 222707
Y-coördinaat (m) : 584308
Maaiveld (cm) : 103

Diepte (cm)		Omschrijving
		Grondsoort
0 - 35	zand	matig siltig, 2,5y5/3, opgebrachte grond
35 - 60	leem	sterk zandig, zwak grindig, mix, vergraven
60 - 140	klei	sterk siltig, 2,5y3/2, Opm.: Vrij homogene brokken
140 - 150	zand	matig siltig, mix, Opm.: Brokken keileem
150 - 160	leem	sterk zandig, 5gy5/1, keileem